

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalında Doçentlik Sınavları Üzerine-2

Orhan İÇÖZ

Dokuz Eylül Üniversitesi
İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü

Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi'nin Eylül-Aralık 1999 sayısında turizm alanında doçentlik sınavları konusunda yayınlanmış olan makaleme(İçöz 1999), ABD'de görev yapan ve tüm dünyada turizm araştırmaları alanında kendisini kabul ettirmiş değerli bir bilim adamı olan yakın dostum Prof. Muzaffer Uysal ile kendisi aynı zamanda eski öğrencilerimden olan yine değerli bilim adamı Dr.Ercan Sırakaya'dan yanıt niteliğinde iki ayrı makale gelmesi doğrusu beni çok mutlu etti. Gönül isterdi ki ülkemizdeki bilim adamlarından da bu konuda tepki ya da yanıt gelsin, oysa ki bugüne kadar ne *Anatolia*'da ne de başka bir yayında bu konu ile ilgili herhangi bir yazıya henüz rastlamış değilim. Konu ile ilgili olarak yalnızca *Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi*'nde kısa bir haber yer almıştır. Yukarıda söz ettiğim iki değerli bilim adamının yazılarından edindiğim bilgiler ışığında bu makalede de Türkiye'de, özellikle turizm alanında yapılan doçentlik sınavlarındaki aksaklıklarla ABD karşılaştırmasına yer verilecektir.

Ülkemizde üzerinde en fazla değişiklik yapılan yasa ve yönetmeliklerin belki de en başında doçentlik sınavları ile ilgili yönetmelik gelmektedir. Bu yönetmelikte yapılan sondan bir önceki değişiklik; doçentlik sınavları için daha önce en fazla üç kez giriş hakkı verilen sınav sayısında artık bu sınırlamanın kaldırılmasıdır. Bu uygulama kanımızca son derece yanlıştır ve bazı sakıncaları da birlikte getirecektir. Değişikliğin ilk sonuçları hemen ortaya çıkmış ve birden bire doçentlik sınavına girecek olan adayların sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir. Örneğin, bu satırların yazarı geçtiğimiz yıl 5 adayın jürisinde yer alırken bu yıl tam 10 adet adayın jürisinde görev almıştır ve Kasım 2000 döneminde tarafımdan incelenen dosyalarda da ne yazık ki bu yargımı doğrulayan adaylara rastlanmıştır. Görüldüğü üzere artık sınava girmekle hak kaybı olmadığı için adaylar kendilerini ciddi bir hazırlık sürecinden geçirmeksizin her yıl doçentlik sınavına rahatlıkla başvuracaktır. Nasıl olsa bir defasında insafı(!) bir jüriye denk gelebilirsiniz. Sonuç olarak, bu kadar fazla adayın başvuruda bulunması da jüri üyelerinin çok fazla sayıda

adayın eserlerini inceleme ve değerlendirme aşamasında sıkıntılar yaratmaktadır. Örneğin, bir dönemde 8-10 adayın dosyasının incelenip raporlarının yazılması ve bu adayların sınava alınmasının nasıl bir yük getireceği kolaylıkla tahmin edilebilir. Anadolu'daki gelişmekte olan ya da yeni kurulan üniversitelerde Yardımcı Doçentlik kadrolarında meydana gelen yığılmayı önlemek ve bu üniversitelerin öğretim üyesi kadrosunu geliştirmek amacı taşıyan bu uygulamadan umarım yakında vazgeçilir.

Doçentlik yönetmeliğinde yapılan en son değişiklik ise, doçentlik jürilerinde yer alacak olan profesörlerin belirlenme kriterleri ile doçentlik bilim alanlarının yeniden belirlenmesi ve bir bilim etik kurulunun oluşturulması ile ilgili değişikliktir. Bu değişikliğin sonuçları uygulamalarla kuşkusuz ortaya çıkacaktır, ancak hemen belirtmek gerekir ki bu değişiklik iyi niyetle yapılmış ve doçentlik jüri üyelerinin daha nesnel ve tarafsız belirlenmesi bakımından tarafımızdan olumlu olarak değerlendirilen bir değişikliktir. Bu yönetmelik iyi uygulandığı takdirde örneğin kendi alanı çok farklı olduğu halde, dolaylı olarak ilgili olduğu diğer bir alanda yalnızca bir makale yayınlamış ya da bir tarihte o alanla ilgili olarak hasbelkader bir çalışma yapmış olan profesörler kendilerini o alanda doçentlik jürisi adayı olarak görme cesaretini bulamayacaklar.

Bu yönetmeliğin getirmiş olduğu diğer önemli değişiklik ise, eser değerlendirmesi için jüri üyelerinin bir araya gelme zorunluluğunu kaldırmış olmasıdır. Böylece çalışmaları yeterli olmayan adaylar için jüri üyeleri gereksiz yere bir araya gelmeyecek ve böylece önemli bir emek ve zaman kaybı da ortadan kalkmış olacaktır. Yönetmelikte yapılan bir diğer değişiklik ise anabilim dalları ile bilim dallarının oluşturulacak kurullar tarafından yeniden guruplandırılarak saptanmasıdır. Bu durum, belki de en fazla turizm alanını ilgilendirmektedir. Daha önceki yazım da da belirtildiği üzere(İçöz 1999) halihazırda adaylar iki daldan birini tercih edebilmektedir: 1)Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği ve 2)Turizm İşletmeciliği

Eğitimi. Her iki bilim dalı doçent adaylarını olduğu kadar bu sınavlarda görev alacak olan jürileri de ikileme bırakmaktadır. Örneğin, turizm doçentliği olarak temel alanın “*Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği*” bilim dalı olması gerekirken bu alanda oluşturulan jüriler, bu bilim dalına başvuru yapan profesörlerin sayısal olarak çok az olmasından dolayı 3 kişiden oluşmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere bir jüri üyesine 10 adayın dosyasını inceleme görevi düşmektedir. Oysa ki yalnızca Eğitim bilimleri Ana Bilim Dalında çalışmaları olan adayların başvurması ve jürilerin bu alanda uzmanlıkları olan profesörlerden oluşmasını gerektiren “*Turizm İşletmeciliği Eğitimi*” bilim dalında görev almak için önceki yıllarda çok sayıda profesör başvuruda bulunmuştur. Sonrasında “*Turizm İşletmeciliği*” alanı için bu profesörler tekrar başvuruda bulunmadıklarından jüri üyesi başına en fazla iki ya da üç adayın jüri üyeliği düşmektedir. Ümit ederiz ki, son düzenleme ile oluşturulan kurul bu durumu göz önüne alarak bu alandaki doçentlik sınavlarını tek bir bilim dalı altında toplayacaktır.

Akademik yükseltmeler konusunda ABD-Türkiye karşılaştırmasına gelince; bilindiği üzere ABD’de üniversiteler eğitim ve araştırma olmak üzere iki guruba ayrıldığı için, bu üniversitelerde akademik yükseltme ölçütleri de iki değişik açıdan yapılmaktadır (Uysal ve Gürsoy 2000), yani; ya yayın bakımından ya da eğitim ve öğretime katkı bakımından adaylar değerlendirilmektedir. Türkiye’de ise böyle bir ayırım bulunmamakta ve doçentlik kadroya bağlı bir unvan olmadığı için genellikle adayların bilimsel yayınları bu konuda esas alınmaktadır. Sistem değişmediği takdirde de bu böyle devam edecektir. Bu açıdan ABD’de olduğu gibi doçent adaylarının yayınlarının değerlendirilmesi açısından, ilgili alanda tanınmış, bilim çevreleri tarafından kabul görmüş ve mutlaka bir hakem incelemesinden geçmiş olan ve önemli ölçüde deneysel araştırmaların sonuçlarını içeren yayınların temel kriter olarak alınması bu sorunu önemli ölçüde çözecektir. Üniversiteler tarafından belirlenecek olan bu dergiler de Yüksek Öğretim Kurulu tarafından kabul edilmeli ve doçentlik jürilerinde görev alan profesörlere bu yayınların listesi bildirilmelidir. Ayrıca doçentlik unvanının da eskiden olduğu gibi kadroya bağlı unvan durumuna getirilmesi, ki bızce doğru olan da budur, başvuran adayların eğitimci olarak da değerlendirilmesi ve kamuya olan hizmetleri gibi kıstaslarında değerlendirmeye alınmasını sağlayacaktır. Bu uygulamanın getirilmesi, ABD’de olduğu gibi adayın yardımcı doçent kadrosunda belirli bir süre bekletilmesini sağlayacaktır;

ve bu süre zarfında da hem kendini öğretim elemanı olarak yetiştirmesini ve yeterli miktarda ve nitelikte yayın yapmasını sağlayacaktır. ABD’de 5-6 yıl olan bu bekleme süresi(Sırakaya 2000), ülkemiz koşulları göz önüne alınarak 3-4 yıl olarak belirlenebilir. Ayrıca ABD’de olduğu gibi doçentlik aşaması için başvuran adaylarda belirli sayıda yüksek lisans ya da doktor öğrencisine danışmanlık yapılması adayların niteliğini geliştirebilecek bir uygulamadır.

Her iki ülke açısından kısa bir değerlendirme yapıldığında, en belirgin farklılık; ABD’de doçentlik unvanının bir sınavla ya da tez yazılması sonucu ulaşılan bir unvan olarak görülmeyip, adayın öğretim üyeliği süresindeki bilgi birikiminin ön plana alınması ve değerlendirilmesidir. Bunun için de 6-7 yıl gibi bir süre beklemektedir (Sırakaya 2000). Ülkemizde ise herhangi bir süre sınırlaması olmaksızın yalnızca adayın yayın ve bilgi olarak kendi alanındaki birikimine öncelik verilmektedir. Bunun en önemli nedeni de ABD’de bu unvanları veren YÖK gibi merkezi bir kurumun olmaması ve her üniversitenin bu konuda bağımsız davranabilmesidir.

Ülkemiz koşulları göz önüne alınacak olursa doçentlik ile ilgili sorunların temelinde öğretim üyeliğinin eski cazibesini yitirmesi sonucunda, gelecekte jürilerin karşısına çıkan adayların bilimsel düzeyinin gittikçe düşecek olma olasılığı ya da daha açık deyişle tehlikesidir. Nitekim bu mesleğin başlangıcı olan araştırma görevliliği günümüzde nitelikli üniversite mezunları arasında alt sıralarda tercih edilen bir meslek olarak görülmeye başlamıştır. Diğer taraftan ülkemizdeki üniversitelerin de birbirine göre çok farklı düzeyde eğitim kalitesinde bulunmaları bu konuda bir standart oluşturmayı zorlaştırmaktadır. Bu yazının başında da belirtildiği üzere özellikle yeni kurulan ve gelişmekte olan üniversitelerdeki öğretim üyesi açığının giderilmesi için özellikle yardımcı doçentlik aşamasında çitanın çok aşağılara çekilmesi ve bunun sonucunun da doçentliğe kadar yansması ülkemizde önemli bir sorun haline gelmiştir.

Turizm alanına özgü diğer önemli bir sorun ise, akademisyenlerin köken olarak genellikle ve büyük çoğunlukla 4 yıllık yüksek okullardan gelmesidir. Bu yüksekokullar ise genellikle kampus ortamından uzak kentlerde ya da yörelerde konumlanmış olduğu için özellikle ekonomi, işletme, matematik, istatistik, yönetim bilimi, davranış bilimleri gibi temel derslerin bu konuların uzmanları tarafından değil de, dolaylı olarak bu alanlarla ilgili öğretim elemanları tarafından verilmesi, bir akademisyende ve araştırmacıda bulunması gereken temel bilgilerin gereği gibi öğrenilememesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu da

akademik yaşama atılan bu yükseköğretim mezunlarının yukarıda belirtilen alanlardaki bilimsel temellerinin zayıf olması sonucunu doğurmaktadır. Oysa ki, fakülte bünyesinde turizm bölümü olarak faaliyet gösteren birimlerde bu dersler diğer bölümlerdeki uzman öğretim üyeleri tarafından verildiği için, bu birimlerden mezun olan öğrenciler bu gibi temel dersleri daha iyi öğrenebilmektedir. Ancak, ülkemizde turizm alanında bölüm düzeyinde çok az sayıda birimin olması ve bu bölümlerin mezunlarının da genelde akademisyenliği seçmemeleri sonucu böyle bir durum ortaya çıkmaktadır.

Bütün bu değerlendirmeler ışığında yapılması gerekenler kısaca aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

1. Doçentlik unvanı eskiden olduğu gibi kadro koşuluna bağlanmalıdır.
2. Yardımcı doçentlik aşamasındaki bir adayın doçentliğe yükselmesi için en az 3 yıl öğretim üyeliği yapması koşulu getirilmelidir.
3. Turizm alanında ulusal ve uluslararası alanda kabul görmüş ve hakemli dergiler belirlenmeli ve bu dergiler dışındaki yayınlar değerlendirme dışı bırakılmalıdır.
4. Turizm alanındaki adaylar yalnızca “*Turizm İşletmeciliği*” bilim dalı adı altında açılacak olan alanda başvuruda bulunmalıdır.
5. Doçentlik ya da doktora unvanlarından en az birisini turizm ile ilgili alanda almış olan profe-

sörlerle, bu unvanları başka alanda almış olmasına karşın turizm ile ilgili değerli çalışmalarda bulunmuş olan profesörler doçentlik jürilerinde görev almalıdır.

6. Doçentlik sınavlarına giriş hakkı en fazla 4 ile sınırlandırılmalıdır. Sonsuz başvuru hakkı kaldırılmalıdır.

Daha önce de belirtildiği üzere akademik yaşamın en önemli aşaması olan doçentlik konusu ilgili kişiler ve kurumlar tarafından ne kadar ciddiye alınırsa ve üzerinde titizlikle durulursa, bundan ülkemizin bilimsel prestiji o kadar karlı çıkacaktır.

KAYNAKÇA

İçöz, O. (1999). Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalında Doçentlik Sınavları Üzerine. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10 (Eylül-Aralık): 52-53

Sırakaya, E. (2000). Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Üniversitelerde Doçentlik Derecesi Alınma ve Atanma Süreci hakkında. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11 (Mart-Haziran): 68-69.

Uysal, M. ve Gürsoy, D. (2000). Doçentlik ve Profesörlük Ünvanı Almak İçin Gereken Süreç: ABD Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11 (Mart-Haziran): 9-13.

Gönderilme tarihi:
Kabul

: Kasım 2000
: Kasım 2000

Prof. Dr. Orhan İçöz, Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi,
Turizm İşletmeciliği Bölümü, Buca, İzmir
E-mail: orhan.icoz@deu.edu.tr